

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Гендерні дослідження в соціології

Шифр та назва спеціальності
054 соціологія

Інститут
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарних технологій

Освітня програма
Соціологія управління

Кафедра
Соціології і публічного управління (305)

Рівень освіти
Бакалавр

Тип дисципліни
Спеціальна (фахова), Вибіркова

Семестр
7

Мова викладання
Українська

Викладачі, розробники

Калагін Юрій Аркадійович

yurii.kalahin@khp.edu.ua

Доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри соціології і публічного управління. Досвід роботи – 25 років.

Автор 77 наукових та науково-методичних праць. Лектор з дисциплін: «Кадрова робота в організації», «Соціологія культури та гендеру», «Соціологія конфліктус», «Соціологія державного управління та місцевого самоврядування».

Детальніше про викладача на сайті кафедри:

<https://web.kpi.kharkov.ua/sp/professors-ko-vikladats-kij-sklad/>

Загальна інформація

Анотація

Навчальна дисципліна «Гендерні дослідження в соціології» є складовою освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня та спрямована на формування у студентів компетенцій до гендерно-диференційованого аналізу соціальних явищ і процесів, здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому

Мета та цілі дисципліни

Мета курсу - сформувати у студентів гендерну чутливість до процесів, що відбуваються у майбутньої професійної діяльності, розвинути навички до гендерно-диференційованого аналізу соціальних явищ і процесів. Надати студентам наукову й методичну допомогу в усвідомленні та сприйнятті гендерної проблематики, об'єктивному аналізі місця й ролі чоловіків та жінок у всіх сферах суспільного життя.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

СК-03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК-10. Здатність виявляти та досліджувати девіантні форми поведінки.

Результати навчання

PH-04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

PH13. Знати принципи філософії гуманізму, специфіку та етапи розвитку української культурної традиції, її зв'язок зі світовою культурою, визначальні правові, економічні та суспільні норми та особливості функціонування соціальних об'єктів і вміти на основі цих знань здійснювати дослідницьку й сприяти управлінській діяльності.

PH 15. Знати специфіку регулювання соціальними відносинами, вміти здійснювати соціологічний супровід управлінської діяльності в різних сферах суспільного життя як в умовах сталого розвитку суспільства, так і при наявності небезпеки, кризи й загострення ризику.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 150 год. (5 кредитів ECTS): лекції – 32 год., практичні заняття – 32 год., самостійна робота – 86 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: "Соціологія особистості та девіантної поведінки", "Загальна соціологія"

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій. На практичних заняттях використовується проєктний підхід до навчання, ігрові методи, акцентується увага на застосуванні інформаційних технологій в соціології.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Гендер як соціальний феномен.

Біологічна і соціальна стать. Гендерні ролі та гендерна рівність. Гендерні стереотипи. Гендерна ідентичність. Гендер та стать. Стать. Хромосомний набір, статеві органи. Репродуктивна система. Гендер - одна з базових характеристик особистості, що обумовлюють психологічний і соціальний розвиток людини.

Тема 2. Виховання та освіта.

Гендерна соціалізація. Освіта як інститут формального виховання. Гендер та стать. Диференціація чоловічої та жіночої поведінки. Сутність гендерної політики. Механізми здійснення гендерної соціалізації. Прихований навчальний план. Освіта як інститут формального виховання. «Прихований навчальний план», «прихована навчальна програма» (HIDDEN CURRICULUM). Гендерні проблеми сучасної освіти. Гендерований простір навчальних закладів. Становлення гендерної освіти в Україні.

Тема 3. Гендер і ринок праці.

Гендерна сегрегація. Види гендерної сегрегації. Вертикальна гендерна сегрегація - нерівний розподіл чоловіків і жінок на різних рівнях в межах однієї професії «скляна стеля». Горизонтальна гендерна сегрегація - нерівний розподіл жінок та чоловіків в різних професіях «скляні стіни». Гендерні проблеми на ринку праці: скляна стеля, липка підлога, скляний підвал, скляний ескалатор. Доріжка мами. Харасмент.

Тема 4. Гендер і наука.

Хронологія жінок у науці. Сексизм в освіті та Ефект Матильди. Сучасна участь жінок у науковій діяльності. Сучасна участь жінок у науковій діяльності: участь жінок будь-якого віку в науці менша за чоловічу: жінкам належить менше 30 % наукових публікацій; жінки присутні в конкретних наукових; жінок менше на керівних посадах (вертикальна гендерна сегрегація ринку праці); заробітна плата жінок у науці нижча за чоловічу; жінки отримують менше персоналу та гірше фінансування при відкритті лабораторій за однакових умов з чоловіками; напрацювання, винаходи та відкриття жінок приписуються їхнім колегам-чоловікам; роботи жінок рідше цитуються; журналістські, біографічні, художні тексти про науковиць акцентують на їх родинних заняттях, практиках краси, дітонародженні замість наукової діяльності (тест Фінкбайнер). жіночих біографій значно менше в Вікіпедії, ніж чоловічих (до 15 %).

Тема 5. Гендер і спорт.

Гендерна рівність у спорті. Перешкоди для жінок у спорті. Жінки у спорті: постаті сильної України. Гендерна політика в спорті. Ігри в 1900 році. Енрікета Базіліо на Іграх-1968 у Мехіко. Членкинь МОК 4 із 15, а по всіх комісіях МОК – 45,5%. На тренерських посадах, на Олімпіаді в Ріо 2016 року акредитовано жінок-коучів 11%. 2016 Жіноча збірна Німеччини по футболу. Яна Клочкова - Українська плавчиня, олімпійська чемпіонка, яка виграла 5 олімпійських медалей, серед яких 4 золоті. 2004 рік. Ірина Мерлені стала першою у світі олімпійською чемпіонкою з вільної боротьби у ваговій категорії до 48 років.

Тема 6. Гендерне насильство.

Гендерне насильство: сутність поняття. Форми гендерного насильства. Фрустраційна теорія. Фрустрація (від лат. frustratio — омана, марне очікування). Суть теорії фрустрації: фрустрація завжди призводить до агресії у будь-якій формі; агресія завжди є результатом фрустрації. Фізичного та сексуального насильства в Україні щороку зазнає приблизно 1 мільйон жінок, при цьому звертаються до поліції максимум 10% із них. Щорічно в Україні гинуть 600 жінок від домашнього насильства. Для порівняння, середньорічна кількість жіночих смертей внаслідок військових дій – 174. Від початку 2019 року домашнє насильство в широкому розумінні як вид правопорушення вважається в Україні кримінальним злочином.

Тема 7. Гендерні питання в медіа.

Незаангажованість та об'єктивність масмедій. Гендерний аналіз масмедій. Нестача жінок у медіа. Сексистське зображення жінок у медіа. Сексуалізація та сексуальна об'єктивація. Західний ідеал жіночої краси. Нереалістична репрезентація жіночого тіла. Зображення чоловіків. Протидія сексизму у медіа. Тренд бодіпозитиву. Позиції міжнародних організацій. «ООН-Жінки». Інститут гендерних відносин у медіа ім. Джини Девіс. Гендерна медіа-школа в Україні. Політика гендерної чутливості медіа. «Медійна програма в Україні», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) і виконується міжнародною організацією Internews.

Тема 8. Толерантність і гендерна рівність у царині релігії.

Гендерні дослідження релігії. Гендерний аналіз християнства. Гендерна рівність у християнстві: недосяжна чи неунікна? Маргарет Фел (Margaret Fell) (1614-1702). Памфлет на захист рівних прав чоловіків і жінок у своїй релігійній громаді. (1660з.). Іслам: стереотипи та дійсність. Ісламофобія. Міф 1. У мусульман інший Бог. Міф 2. Іслам проти християнства. Міф 3. В ісламі жінки пригнічені. Міф 4. Іслам сповідують здебільшого араби. Міф 5. Іслам пропагує війну й насилля – джихад. Релігійна толерантність і релігійний ексклюзивізм. Христологія. Проблема жіночої ординації в традиційних конфесіях.

Тема 9. Гендерна рівність у Збройних Силах України.

Жінки у Збройних Силах України. Війна 2014 - 2023 років. Становища жінок у роки Другої світової війни. Масова мобілізація жінок на війну (1942 рік). У період Великої Вітчизняної війни в армії служило 800 тисяч жінок. Вони були готові до подвигу, але не були готові до армії. 27 жінкам, які народилися в Україні, присвоєно звання Героя Радянського Союзу. За час проведення АТО службу в зоні бойових дій пройшло більше ніж 1,5 тисячі жінок-військовослужбовців. 15% особового складу Збройних силах України становлять жінки-військовослужбовці. Серед цивільних працівників ЗСУ жінки становлять понад 54 % від загальної кількості цивільного особового складу. Забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних силах України (ЗСУ) та інших військових формуваннях. Українські жінки служать і в складі Місії ООН. Дівчата-ліцеїстки. Жінка-генерал.

Тема 10. Гендерна культура суспільства.

Гендерна культура як результат гендерного виховання. Гендерна грамотність. Гендерна (суспільна та індивідуальна) свідомість. Гендерний світогляд. Гендерні уявлення. Гендерні знання. Гендерні очікування. Гендерні цінності. Гендерні стереотипи. Гендерні відносини Гендерна чутливість. Гендерна поведінка. Гендерноспецифічні потреби, інтереси, форми та результати творчої діяльності. Гендерна компетентність особистості. Класифікація гендерної культури. Основи теорії матриархату. «Матріархальні міфи». Ознаки егалітарної гендерної культури. Патріархальна гендерна культура. Берегиня, або Матріархат як чоловічий винахід. Гендерна культура суспільства. Рівень гендерної культури. Високий рівень гендерної культури. Формування егалітарної гендерної культури в Україні. Формування гендерної культури студентів вищих технічних навчальних закладів.

Теми практичних занять

Тема 1. Гендер як соціальний феномен.

Біологічна і соціальна стать. Гендерні ролі та гендерна рівність. Гендерні стереотипи. Гендерна ідентичність. Гендер та стать. Стать. Хромосомний набір, статеві органи. Репродуктивна система. Гендер - одна з базових характеристик особистості, що обумовлюють психологічний і соціальний розвиток людини

Тема 2. Виховання та освіта.

Гендерна соціалізація. Освіта як інститут формального виховання. Гендер та стать. Диференціація чоловічої та жіночої поведінки. Сутність гендерної політики. Механізми здійснення гендерної соціалізації. Прихований навчальний план. Освіта як інститут формального виховання. «Прихований навчальний план», «прихована навчальна програма» (HIDDEN CURRICULUM). Гендерні проблеми сучасної освіти. Гендерований простір навчальних закладів. Становлення гендерної освіти в Україні.

Тема 3. Гендер і ринок праці.

Гендерна сегрегація. Види гендерної сегрегації. Вертикальна гендерна сегрегація - нерівний розподіл чоловіків і жінок на різних рівнях в межах однієї професії «скляна стеля». Горизонтальна гендерна сегрегація - нерівний розподіл жінок та чоловіків в різних професіях «скляні стіни». Гендерні проблеми на ринку праці: Скляна стеля. Липка підлога. Скляний підвал. Скляний ескалатор. Доріжка мами. Харасмент. ні бренду.

Тема 4. Гендер і наука.

Хронологія жінок у науці. Сексизм в освіті та Ефект Матильди. Сучасна участь жінок у науковій діяльності. Сучасна участь жінок у науковій діяльності: участь жінок будь-якого віку в науці менша за чоловічу: жінкам належить менше 30 % наукових публікацій; жінки присутні в конкретних наукових; жінок менше на керівних посадах (вертикальна гендерна сегрегація ринку праці); заробітна плата жінок у науці нижча за чоловічу; жінки отримують менше персоналу та гірше фінансування при відкритті лабораторій за однакових умов з чоловіками; напрацювання, винаходи та відкриття жінок приписуються їхнім колегам-чоловікам; роботи жінок рідше цитуються; журналістські, біографічні, художні тексти про науковиць акцентують на їх родинних заняттях, практиках краси, дітонародженні замість наукової діяльності (тест Фінкбайнер). жіночих біографій значно менше в Вікіпедії, ніж чоловічих (до 15 %).

Тема 5. Гендер і спорт.

Гендерна рівність у спорті. Перешкоди для жінок у спорті. Жінки у спорті: постаті сильної України. Гендерна політика в спорті. Ігри в 1900 році. Енрікета Базіліо на Іграх-1968 у Мехіко. Членкинь МОК 4 із 15, а по всіх комісіях МОК – 45,5%. На тренерських посадах, на Олімпіаді в Ріо 2016 року акредитовано жінок-коучів 11%. 2016 Жіноча збірна Німеччини по футболу. Яна Клочкова - Українська плавчиня, олімпійська чемпіонка, яка виграла 5 олімпійських медалей, серед яких 4 золоті. 2004 рік. Ірина Мерлені стала першою у світі олімпійською чемпіонкою з вільної боротьби у ваговій категорії до 48 років.

Теми лабораторних робіт

Не передбачено

Самостійна робота

Опрацювання лекційного матеріалу.

Підготовка до практичних(семінарських) занять

Самостійне вивчення тем та питань, які не викладаються на лекційних заняттях.

Виконання індивідуальних завдань, підготовка командних проектів.

Література та навчальні матеріали

Основна література:

1. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. К.: Основи, 2017. - 256 с.
<https://ekmair.ukma.edu.ua/items/3403d092-6584-4358-b230-d68b3eaafbc1>
2. Гендерні медійні практики: Навчальний посібник із гендерної рівності та недискримінації для студентів вищих навчальних закладів / Колектив авторів. – Київ, 2014. – 206 с.
<https://www.osce.org/files/f/documents/c/3/284966.pdf>
3. Електронна бібліотека Української асоціації жіночої історії
<http://www.womenhistory.org.ua/index.php/elektronni-resursi/16-elektronna-biblioteka>

Додаткова література:

1. Музей історії жіноцтва, жіночого і гендерного руху // <http://gender.at.ua>
2. Гендерні диспропорції в Україні під час війни // <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/henderni-dysproportsiyi-v-ukrayini-pid-chas-viyny>
3. Від гендерних ідеологій до дискусій про сучасну сім'ю. Монографія. [Текст] / Наук. ред. Пшінька О.М., Власової Т.І. – Дн-ськ: Видавництво ПФ «Стандарт-Сервіс», 2015. – 160 с.
4. Гендер і географія в Україні : Монографія / Наталія Мезенцева, Ольга Кривець. – К. : Ніка-Центр, 2013. – 194 с. URL: <http://www.geokyiv.org/pdf/Gender&Geography.pdf>
5. Стрельник Е. А. Робочі місця, дружні та недружні до працівниць із сімейними обов'язками: за результатами соціологічного дослідження // Український соціум. — 2015. — № 4(55). — С. 75-84.
6. Стрельник О. «Турбота як робота: материнство у фокусі соціології» / О.Стрельник К.:«Критика», 2017 р. – 288 с.
7. Марценюк Т. О. Роль чоловіків у боротьбі із гендерним насильством : (на прикладі США) [електронний ресурс] / Тамара Марценюк // Я: гендерний журнал. — 2016. — № 2. — С. 29-31
8. Марценюк Т. О. Чинники залучення батьків гомосексуальних дітей до ЛГБТ-руху в Україні / Марценюк Т. О., Колеснік В. С. // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. — 2016. — Т. 187. — С. 67-75.
9. Єфанова І. Гендерна нерівність на ринку праці України у сфері інформаційних технологій / І. Єфанова, Т. Марценюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2017. — № 1 (8). — С. 10-16.

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів
100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді заліку (40%) та поточного оцінювання (60%).
Залік: усне завдання (2 запитання з теорії) або онлайнтест. Поточне оцінювання: 2 онлайн тести (по 20%).

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

Завідувач кафедри
Володимир МОРОЗ

30.06.2023

Дата погодження, підпис

30.06.2023

Гарант ОП
Марина БІРЮКОВА